

Posudek vedoucího bakalářské práce Hynka Bečky
„Ideologie českých Vánoc“
předkládané v roce 2018 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

1) Struktura argumentace (5 bodů)

Téma Vánoc je potenciálně velmi rozsáhlé a není snadné je v krátké bakalářské práci postihnout. Autor musel na jednu stranu dobře vybírat, na co se zaměří (a co zvládne realisticky zmapovat), na druhou stranu ale svůj výběr provést tak, aby o Vánocích jako celku opravdu řekl něco relevantního. V tomto úkolu obstál dle mého soudu v mezích možností dobře, a to díky kombinaci různých aspektů Vánoc a různých interpretačních přístupů k nim. Ve výsledku je práce dosti eklektická, ale opravdu dokáže o celkové ideologii Vánoc mnoho říct.

Vtisknout práci jasnou strukturu nebylo každopádně vzhledem k pestrosti jejích pramenů a eklektičnosti interpretačních metod snadné. Výsledek je slušný, byť ne dokonalý. První polovina práce (až do konce 4. kapitoly) je strukturována velmi zdařile. O něco horší je to ve druhé polovině. Zde přichází nejprve rozbor vánočních dárků v kapitole neprůhledně nazvané „Mezi dvěma světy“, který je několikanásobně delší a argumentačně spletitější než zbytek práce. Zřejmě by bývalo bylo lepší jej rozdělit do několika podkapitol a asi i trochu jasněji vypíchnout její argumentační strukturu (nyní např. čtenář až po několika stranách pochopí, že s Carrierovou interpretací balení dárků, již je v kapitole věnováno několik stran, vlastně Hynek Bečka tak docela nesouhlasí a nabízí odlišný vlastní výklad). Navíc se tato kapitola od zbytku práce dost liší, což sice v principu nevadí (odpovídá to snaze mapovat Vánoce z několika různých stran), ale bylo by dobré na to brát větší zřetel a více vysvětlovat, jak tato část souvisí s těmi ostatními. Disproporční délka a důkladnost dárkové kapitoly pak ještě zřetelněji vystoupí v kontrastu s kapitolou šestou („Vánoce, stát a communitas“), která je naopak kratičká, a jak autor sám přiznává, jde spíše o nakousnutí témat, na jejichž důkladnější rozbor už nezbyl prostor. Hynek se mnou probíral, zda tuto kapitolu do práce vůbec zařazovat, a sám jsem ho v tom podpořil, nicméně s odstupem musím uznat, že disproporce mezi ní a předchozí kapitolou o dárcích je přece jen hodně velká. Snad by bývalo bylo lepší dárkovou kapitolu zkrátit (méně prostoru věnovat Carrierově interpretaci) a kapitolu „státní“ mírně prodloužit.

2) Formální úroveň (7 bodů)

Základní formální i jazyková úroveň práce je dobrá. Lehce nejednotná je syntax bibliografických odkazů – což je o to nápadnější, že je jich velmi málo. Např. články jsou citovány jen dva, ale u jednoho je časopis kurzívou, u druhého bez ní, u jednoho je vedle svazku uvedeno i číslo v rámci ročníku, u druhého nikoli. U názvů několika knih chybí kurzíva, „and“ se v anglických názvech píše s malým, naopak člen „a“ na začátku podtitulu s velkým. V bibliografii taky chybí Turnerovy knihy *The Ritual Process* a *From Ritual to Theatre*, které jsou citovány na s. 33.

Zvláštní pozornost si zasluhuje styl práce. Hynek má talent psát lehce ironickým způsobem, který na jednu stranu přesně popisuje stav věcí, na druhou stranu si z něj ale často nenápadně dělá legraci – např. tím, že při popisech idylických obrazů s Vánoci spojenými tuto idyličnost promítá i do zvoleného jazyka, čímž ji na jednu stranu nechá živě vyvstat, na druhou stranu ale tento typ jazyka v akademické práci působí nezvykle, a tím ji tak trochu shazuje. Dovedu si představit, že řada akademiků by dnes s takovýmto stylem měla problémy a požadovala by větší odtážitost a popisnou neutralitu, v mých očích ale naopak patří k nejsilnějším stránkám práce. Nejen že je díky němu radost práci číst, ale především tato neustálá ironie nechává vystoupit některé důležité rysy popisovaných jevů, které jsou zásadní pro jejich interpretaci, ale které by při čistě neutrálním popisu často nebyly vidět. Rád bych proto Hynka podpořil ve vědomé kultivaci tohoto stylu – byť by měl zároveň mít na paměti, že ne všichni akademici na něj budou reagovat pozitivně a že např. budoucí publikační činnost se mu tím spíše zkomplikuje a bude při ní muset se sucharskými posuzovateli odborných článků svádět opakované boje.

3) *Práce s prameny (7 bodů)*

Práce je založena na pramenech různých typů.

- a) Na sekundární literatuře k dějinám Vánoc a k interpretacím jejich minulé i současné podoby. Zde Hynek pracuje s kvalitní západní literaturou, které sice není žádné závratné množství, nicméně pro potřeby práce je zcela postačující.
- b) Na vlastním zúčastněném pozorování, které bylo samo dvojího typu: jednak pozorování v obchodních domech a na trzích, doplněné o rozhovory s návštěvníky, jednak pozorování reklam a médií (zejména televize) ve vánočním čase. Jak Hynek sám reflektuje, jeho zúčastněné pozorování ne vždy fungovalo dokonale, zvláště co se týče rozhovorů, které nakonec v práci nebyly téměř vůbec použity (přičemž v ní není uveden ani seznam pokládaných otázek, jehož připojení je slibováno na s. 15). Pro potřeby práce toho nicméně autor viděl a slyšel dost.
- c) Na vlastní zkušenosti s Vánoci, kterou coby insider studované tradice má. Např. celý rozbor zacházení s dárky by nebyl možný, kdyby s dárky neměl důkladnou insiderskou zkušenost, ať už ze své vlastní rodiny či z vyprávění přátel. Tento pramen Hynek v práci vůbec netematizuje, což je trochu škoda. Jde totiž o pramen na jedné straně pro práci zásadní, na druhé straně však dosti atypický a v něčem riskantní (neboť díky své síle a přesvědčivosti může snadno akademika zavést k jednostrannosti). Proto by bylo dobré práci s vlastní zkušeností nějak reflektovat.

4) *Vlastní přínos (8 bodů)*

O vlastním přínosu nemůže být pochyb. Tématu se u nás doposud nikdo nevěnoval (existující práce o Vánocích jsou typicky historické nebo folkloristické) a i ve světě se autoři Vánocům věnují zpravidla jen z různých dílčích perspektiv. Předností předkládané práce je právě její schopnost propojit různé perspektivy, které se běžně nepropojují: pozorování výzdoby v obchodních domech, analýzu pohádek, rozbor rituální směny dárků, úvahy o Vánocích a národním státu, to vše zasazeno i do patřičných historických souvislostí.

V kontextu pražské religionistiky jde navíc o práci metodologicky průkopnickou, která ukazuje, jakým způsobem je možné religionisticky zajímavě studovat naši současnost a dovedně při tom překračovat hranice mezi náboženským a sekulárním. V mých očích se jednoznačně jedná o práci nového typu, jakých bych chtěl na religionistice vidět v budoucnu víc.

5) *Obecný přesah práce (8 bodů)*

Co do způsobu práce a interpretace je práce pro religionistu velmi inspirativní. Hynek dovedně kombinuje velmi odlišné žánry: pozoruje a analyzuje rituální jednání (ať už v nákupních centrech, nebo v domácnostech při rozdávání dárků), analyzuje pohádkové příběhy s Vánoci spojené, interpretuje vizuální obrazy z vánočních dekorací či z reklam. Při tom všem prokazuje velkou hermeneutickou zručnost. Většinou nešermuje jmény slavných religionistů, o jejichž teorii či metodu by se opíral, ale prostě rovnou citlivě a smysluplně dané jevy vykládá – na základní rovině prostě tím, že nechává vystoupit symbolickou asociativní síť, kterou společně vytvářejí. Vlastně jediná opravdová teorie, s níž Hynek v práci pracuje, je Turnerova koncepce dvou pólů rituálních symbolů a jeho pojetí liminality a *communitas*. Hynek s ní pracuje velmi pěkně a daří se mu ji vztáhnout k naší každodennosti inspirativním způsobem: předvést práci se sensorickým pólem symbolu v nějakém archaickém náboženství je snadné, ale předvést totéž na vánoční výzdobě v obchodním domě Kotva je mnohem nesamozřejmější a zajímavější. Zároveň je velmi osvěžující celá základní koncepce moderních Vánoc jako sekulárního rituálu, který není upadlou variantou rituálu původně náboženského, nýbrž je sekulární už ve své vlastní podstatě, přičemž i kritika zkomercionalizovanosti je od počátku bytostnou součástí jeho symbolické struktury a je jedním z přirozených projevů živoucího ducha Vánoc. Takové pohledy bych na naší religionistice chtěl podporovat.

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, a proto ji navrhuji přijmout k obhajobě a hodnotím ji 35 body, tj. jako *výbornou*.